

LU Teoloģijas fakultātes doktorants *Mg. theol.*

UĢIS PALLO

MĀCĪTĀJS VLADIMIRS MOLČANOVS: IETEKME LATVIJAS BAPTISMĀ 20. GADSIMTĀ

Ievads

Kaut gan mācītājs Vladimirs Molčanovs darbojās 20. gs. sākumā un vidū, tomēr viņa ietekme Latvijā un tieši baptismā ir jūtama vēl šodien. Pētot mācītāja Vladimira Molčanova dzīvi, uzskatus un teoloģisko mācību, drīkst noteikti attiecināt uz viņu apzīmējumu svētošanas kustības fundamentālists, un tieši šī ir tā ietekmes sfēra, kas atklājās Latvijas baptismā ne tikai Āgenskalna baptistu draudzē, bet arī citās baptistu draudzēs un pat ārpus baptistu denominācijas robežām Latvijā.

Pētījums ietver nelielu ieskatu arī Kesvikas kustībā un šīs kustības ietekmē uz Latvijas kristīgo baznīcu kontekstu. Mācītājs V. Molčanovs pats ir bijis Kesvikas kustības ietekmē, un tās teoloģiju viņš sludinājis savos sprediķos. V. Molčanovs, sastopot atšķirības starp ekstravertumu un introvertumu, starp rutīnu vai spontanitāti, pragmatiskāku “prāta” ticību un emocionāli piesātinātu un jūtu pārņemtu “sirds” ticību, starp ticīgo kopieni kā “sociālu klubu” un ticību, kuras mērķis ir indivīda un plašākas sabiedrības pārveide un “svēttapšana”¹, vienmēr ir veidojis dialoga tiltus starp šīm atšķirīgajām ļaužu grupām un piedāvājis mieru kā rīcību atbilstoši dievlīdzībai cilvēkā.

1 Svēttapšana – vārds izmantots ar nozīmi “pilnīgāk atspoguļot Jēzu Kristu jeb būt patiesam Dieva attēlam šeit virs zemes”, *Imago Dei*.

Pētot Latvijas baptistu denomināciju 20. gs., esmu neklātienē ar tekstu starpniecību sastapies ar mācītāju Vladimīru Molčanovu kā multikonfesionālu² personību. Tāpēc rakstā atklāšu, kā mācītāja V. Molčanova teoloģiskajos uzskatos pārklājas Keskvasas kustības, pareizticības un baprisma identitātes, kā šī reliģisko identitāšu pārklāšanās atspoguļojas V. Molčanova sprediķos. Viens no mērķiem ir saprast, kā multikonfesionālo identitāšu pārklāšanās ietekmēja cilvēkus un konfesijas 20. gs. vidū un kā konfesionālo identitāšu pārklāšanās parādījās padomju laika baprisma veidošanās procesā. Pētījumā izmantota vēsturiski salīdzinošā analīze un analizēti neparpublicētie materiāli (sprediķu manuskripti, valsts arhīvu un Latvijas Bapristu draudžu savienības (turpmāk LBDS) arhīva materiāli) un publicētā periodika.

Pēdējos gadu desmitos ir izstrādāti vairāki pētījumi, kas skar Latvijas lielāko konfesiju – luterāņu, katoļu un pareizticīgo – vēsturi, taču joprojām maz pētīta ir skaitliski relatīvi mazākās bapristu denominācijas darbība pēckara gados. Baprisma vēsturē būtisks informācijas avots ir bapristu bīskapa Jāņa Tervita darbs “Latvijas Bapristu vēsture: faktu mozaīka”³, kā arī mācītāja Andreja Brūvera “Bapristu draudžu izcelšanās Latvijā”⁴, mācītāja Ilmāra Hirša “Latvijas bapristi vakar, šodien un rīt”⁵ un Solveigas Krūmiņas-Koņkavas: “Reliģiozitāte Latvijā: vēsture un mūsdienu situācija”⁶.

Pēc Otrā pasaules kara veidojās “padomju baprisms” – struktūra, kuru padomju vara veidoja pēc savu struktūru līdzības. Tajā bija baprismam neraksturīga varas centralizācija. Tam kalpoja bīskapa amats un draudžu dzīves hierarhizācija.

V. Molčanova dzīves gājuma apraksts

Dzimis 1890. gada 28. maijā strādnieku, tēva Dimitrija Trofimova d. Molčanova un mātes Doroteijas Kirila m. Molčanovas, ģimenē. Vecāki ir bijuši ļoti mīļi un tajā pašā laikā arī stingri. Pēc atmiņām: “Ģimeni veidoja tēvs, māte, četri dēli un viena meita. Tēvs pievienojies Latvijas Pareizticīgai baznīcai, kad Latvija, pamatā Vidzeme, pārgāja pareizticībā.⁷ Māte – vāciete un praktizējoša katoliete. Atšķirīgas tautības un ticības

2 Dažādu vai vairāku konfesiju raksturīgās iezīmes, kas atspoguļojas vienā personā vai vienā konfesijā/denominācijā.

3 Jānis Tervits, *Latvijas bapristu vēsture: faktu mozaīka* (Rīga: LBDS, 1999).

4 Andrejs Brūvers, *Bapristu draudžu izcelšanās Latvijā* (Ministere: autora izdevums, 1986).

5 Ilmārs Hiršs, *Bapristi Latvijā vakar, šodien un rīt* (Rīga: autora izdevums, 2016).

6 Solveiga Krūmiņa-Koņkova, S., zin. red., *Reliģiozitāte Latvijā: vēsture un mūsdienu situācija* (Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2012).

7 Vidzemes zemnieku pāriešana pareizticībā bija Vidzemes guberņas latviešu un igauņu zemnieku pāreja no luterticības pareizticībā no aptuveni 1845. līdz 1880. gadam. To izraisīja krievu pareizticīgo priesteru aģitācija un luterāņu mācītāju cīņa pret brāļu draudzēm. Kopā Vidzemes guberņā 1846. gadā pareizticībā pārgāja 32 803 zemnieki (izveidoja 18 latviešu un 16 igauņu

pārliecība veidoja šo ģimeni. Tā bija skaista, brīnišķīgi saticīga ģimene. Smalkjūtīgas, inteligēntas dvēseles!”⁸ Konflikta konfesijas dēļ nebija. Kad tēvs ar bērniem gāja uz pareizticīgo baznīcu, māte viņus gādīgi pavadīja. Bet, kad māte ar bijību gāja uz savu katoļu baznīcu, tad bērni un tēvs, skūpstot mātes roku, ar mieru viņu atlaida. Mātes vai tēva svētku dienās mājā valdīja svinīgs klusums. Bērniem tad nebija atļauts rotaļāties un trokšņot. Bērni tiek audzināti Dieva bijībā, pie kārtības un centības. Mācoties Rīgas Pētera-Pāvila skolā, V. Molčanovs sastopas ar diviem nozīmīgiem savas dzīves pavērsieniem. Pirmais no tiem ir garīgie meklējumi un sastapšanās ar brāļu draudzi. Daļa tās locekļu vajāšanu dēļ Vidzemē pāriet pareizticībā, taču hernhūtismam raksturīgo ievirzi nepazaudē un līdz ar ticības brīvības pasludināšanu 1905. gadā⁹ daļa šo ticīgo atkal atgriežas protestantismā. Tā arī V. Molčanovs apmeklēja Bībeles izpētes grupas Rīgā. Otrs nozīmīgais pavērsiens Vladimira dzīvē ir fakts, ka 17 gadu vecumā viņš sasirgst ar pastiprinātu sirds vājumu un pēc ārstu prognozēm viņam nav atlicis vairāk kā daži mēneši vai gadi, ko dzīvot. Sastopoties ar šo faktu, V. Molčanovs pieņem lēmumu neveidot ģimeni.

Viņa vecāki dzīvoja Rīgā, un tā arī V. Molčanovs uzauga un skolojās Rīgā, kur 1908. gadā pabeidza Rīgas Pētera-Pāvila skolu ar tiesībām strādāt par skolotāju, no 1908. līdz 1914. gadam dzīvoja Rīgā, kur strādāja par mājskolotāju un mašīnbūves uzņēmumā “R. T. Mantels”¹⁰ veica kalkulācijas – strādāja par grāmatvedi.

No 1909. gada viņš bija biedrības “Zilais krusts” kalpošanā,¹¹ no 1914. līdz 1922. gadam atradās Vācijā, kur Hausdorfā mācījās un pabeidza brāļu draudžu Garīgo semināru, no 1922. līdz 1944. gadam bija vecākais mācītājs Rīgā, “Zilajā krustā”, kas tolaik atradās Bruņinieku ielā 75b–35. Tur bija liels dzīvoklis, kurā bija draudzes dievkalpojumu telpa, palīgtelpas – svētdienas skolas klases, mācītāja kabinets un viena istaba kā mācītāja dienesta dzīvoklis. Vēlāk viņš darbojās biedrības “Zilais krusts” otrajā draudzē “Krusta draudze” (Hospitāļu ielā 32, Rīgas Golgātas baptistu dievnama mazajā zālē). 1950. gada 28. maijā – Vasarsvētkos – viņu kristīja, pagremdējot atbilstoši

draudzes), 1847. gadā 54 582, 1848. gadā 8757, 1879. gadā vairs tikai 2355 zemnieki, pareizticīgo skaits guberņā sasniedza 12%. Novados vislielākais pareizticīgo īpatsvars bija Bērzaunes (62%), Jaunpils (Zaubes) (61,7%), Nītaures (51,6%) un Lazdonas (50,5%) draudzē.

Svētā Pareizticība Latvijā, <http://pareizticiba.lv/index.php?newid=48&id=34&lang=LV> (skatīts 19.11.2019.); Guntis Dišlers, *Uz citu zemi* (Jūrmala: LKA, 2019), 90–106.

8 No intervijas ar Annu Grimmu – V. Molčanova svaini. Sk. V. Žiburis, *Kas uzvar, tas visu iemantos* (Rīga: 1973), 15 (mašīnraksta izdevums).

9 Guntis Dišlers, op. cit., 15–86.

10 Līdz 1887. gadam bijis viens liels uzņēmums – Pirvica mašīnbūves rūpnīca, pēc tam tas tika sadalīts vairākos mazos un specializētos uzņēmumos ar konkrētu ražošanas spektru, viens no tiem – akciju sabiedrība “R. T. Mantels”.

11 Jānis Tervits, op. cit., 314.

baptistu izpratnei, mācītājs un bīskaps Andrejs Rēdlihs Golgātas baptistu baznīcā, un tā paša gadā 22. novembrī viņš kļuva par Rīgas Āgenskalna baptistu draudzes mācītāju, kur kalpoja līdz pat savam mūža noslēgumam 1968. gada 1. novembrī. Atmiņās saglabājies kāds draudzes locekles jautājums: “Brāli mācītāj, ja jūs vairs nebūsi ar mums, ko tad mums darīt?” – “Ejiet tālāk pa to ceļu, kuru es jums esmu rādījis!”¹² Nevieni nenojauta, ka paies divi mēneši un viņš mirs. Tajās pašās atmiņās ir ieraksts: 1968. gada 29. oktobrī kā vienmēr viņš noturēja otrdienas dievkalpojumu un runāja par Kol 2:18-23. 30. oktobrī, atvadoties no draudzes locekles, kas viņam kalpoja, viņš teica savā īsajā lūgšanā: “Kungs, palīdzi mums tā šķirties, ka pie nākošās tikšanās nav jāprasa piedošana [...] Paldies, māsa, jums par visu!”¹³ 1. novembrī viņš sēdēja atzveltnes krēslā un rokās turēja savu Bībeli (Meņģes izd.), kurā bija atvērta 72. un 73. psalma lappuse latviešu, vācu un krievu tulkojumā: “Kad Tu esi mans, tad man nevajag ne debess, ne zemes!”¹⁴ Šādā skatā mācītājs V. Molčanovs tika sastapts Celtnieku ielā 31–3, mazajā dzīvoklīti, ko padomju vara viņam bija ierādījusi.

1968. gada 9. novembrī notika atvadīšanās no mācītāja V. Molčanova, kas bija ieģērbts savā kristību tērpā. Atmiņas vēsta, ka Mateja baptistu baznīca bija atvērta jau no plkst. 9.00, un atnācēji devās atvadīties pie šķirsta. Vieniem viņš bija tikai Āgenskalna mācītājs, citiem – ļoti svētīts Dieva kalps, bet dažiem viņš bija dvēseles kopējs.¹⁵ Runāja mācītājs K. Lāceklis, tad mācītājs Ž. Ludvigs, un tad visi devās uz Meža kapiem.

Garīguma meklējumi Biedrības “Zilais krusts” kalpošanā mācītājs V. Molčanovs veidoja ciešu sadarbību un domu apmaiņu ar citu denomināciju mācītājiem, par ko var lasīt Latvijas Valsts arhīva materiālos un periodikā.¹⁶

12 Privātais arhīvs, 3. burtn., 23 (arhīva īpašnieks nevēlas, lai norāda viņa vārdu, tāpēc tas rakstā nav minēts; lielākā daļa šī arhīva materiālu nav datēti).

13 Ibid., 25.

14 Privātais arhīvs, 3. burtn., 27; V. Žiburis, op. cit., 2: 248.

15 Ibid.; V. Žiburis, op. cit., 2: 249.

16 “1945. gada 26. jūnijā VDK aģenta Arhangeļska ziņojumā lasāms par starpkonfesionālu sanāksmi, ko 20. jūnijā organizēja luterāņu mācītājs Kārlis Irbe pēc Kārļa Lācekļa, Roberta Bāces un Eduarda Kaimiņa ierosinājuma “pie sevis” – Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas konsistorijas telpās, kur piedalījās 15 vai 16 cilvēki, no kuriem astoņi bija luterāņu mācītāji un astoņi pārstāvji no citām reliģiskām kopienām. Sanāksmē piedalījās arī luterāņu mācītāji Edgars Jundzis, Leons Taivāns un Pauls Pečaks, Arvīds Perlbahs, no metodistiem – Eduards Kaimiņš un arī Zilā Krusta pārstāvji – mācītājs Vladimirs Molčanovs, no baptistu mācītājiem – Kārlis Lāceklis un Roberts Bāce”. Rudīte Vīksne, “Padomju okupācijas varas izrēķināšanās ar Latvijas garīdzniekiem”, *Laiks* 42 (25.05.1994.): 6; Arbijs Lauva, “Āgenskalna baptistu draudze ieiet 130. gadskārtā”, *Kristīgā Balss*, 3 (2013): 45; Latvijas Valsts arhīvs, 1986. f., 2. apr., P-10758. l., 7, 8.

V. Molčanovs visā savā apzinātajā dzīvē ir tiecies pēc tā, ko var apzīmēt ar vārdu “garīgums”.¹⁷ Šie garīguma meklējumi arī veido multikonfesionālisma ievirzi V. Molčanova personībā, kas ietekmē arī viņa laikabiedrus. Kā jau iepriekš minēts, viņa dzīvē bija brāļu draudžu posms un ietekme caur dievkalpošanu un arī caur Hausdorfas semināru, kas veidoja rigoristisku un piētisku attieksmi pret dzīvi, kā arī radīja vēlmi palīdzēt ikvienam, kas nonācis atkarībās vai grūtībās. Tam sekoja V. Molčanova sastapšanās ar Kesvikas kustību¹⁸ vai pilnību sasniegušo kustību. Baptistu mācītājs Rūdolfs Ekšteins par atmosfēru Kesvikā rakstīja: “Viens no galvenajiem punktiem ir [...] patiesa kristīga dzīve nav iespējama bez pastāvīga Svētā Gara piepildījuma. Tas nav saprotams tādā nozīmē, kā pentekostāļi paskaidro, ka, ja jūs esat kristīts Svētajā Garā un jums ir dāvana, tad jūs esat sasniedzis visu pilnību. Kesvikā dāvanām nav vietas. “Pārbaudiet garus” ir viņu sauklis.”¹⁹ Šī ir tradīcija, kas veidojusies pirms Vasarsvētku kustības 19. gadsimtā Lielbritānijā, un savu nosaukumu tā ieguva no regulārām sanāksmēm Kesvikā (sākot ar 1875. gadu). Kesvikas kustības atbalstītāji Svētā Gara kristības vietā biežāk izmantoja Gara piepildījuma jēdzienu. Kesvikas sapulcēs dominēja ideja, ka,

17 Ar garīgumu bieži saprot veidus, kā praktizē reliģisko pārliecību, bet garīguma nozīme laika gaitā ir attīstījusies un paplašinājusies, un šim jēdzienam var atrast dažādas konotācijas. Tradicionāli garīgums attiecas uz reliģisku atjaunošanās procesu, kura mērķis ir cilvēkam iegūt līdzību Dieva tēlam. Kā piemērs ir pasaules reliģiju dibinātāji un šo reliģiju svētie raksti. Šis termins agrīnā kristietībā tika lietots, lai apzīmētu dzīvi, kas vērsta uz Svētā Gara darbību cilvēkā. Mūsdienās šis termins tiek lietots arī citās reliģiskajās tradīcijās un paplašinājies, attiecinot to uz plašāku pieredzes loku, ieskaitot virkni ezoterisko tradīciju. To darot, notiek atsaukšanās uz sakrālā pieredzi cilvēkā un visdziļākajām vērtībām un nozīmēm, kuras cilvēki piešķir šai pieredzei. Tas nereti tiek nošķirts no reliģiskām institūcijām, pretstatot tām individuālistisku ticību pārdabiskajam (ārpus zināmā un empīriski vērojamā), tiekšanos pēc galīgās vai svētās realitātes, savas iekšējās, garīgās pasaules izkopšanu.

18 Kesvikas kustība, saukta arī par pilnību sasniegušo kustību, ir radusies Anglijā 19. gs. sākumā. Kesvikas kustības aizsākums ir anglikāņu evaņģelikālismā, un tās teoloģija ierindojama starp ASV svētošanas (*Holiness*) kustību un dažādām atmodas (*revivalist*) kustībām. To lielā mērā ietekmēja Džona Veslija (*John Wesley*), Džona Viljama Flečera (*John William Fletcher*) un Ādama Klārka (*Adam Clarke*) mācība. Kopš 1875. gada tika organizētas ikgadējās Kesvikas konvencijas. Gadu gaitā Kesvikas sanāksmēs ir iesaistījušies dažādi kristiešu līderi, tostarp misionāri Hadsons Teilors (*Hudson Taylor*) un Eimija Kārmaikla (*Amy Wilson Carmichael*), garīgo celsmes rakstu autors Osvalds Čembers (*Oswald Chambers*) un evaņģēlists Bilijs Greiems (*Billy Graham*). Kesvikas teoloģija māca, ka kristīgā dzīve sastāv no diviem primāriem pagrieziena punktiem – taisnošanas un svētdarīšanas, kas abas notiek dažādos laikos ticīgā dzīvē. Pēc pestīšanas ir svarīgi piedzīvot Svēto Garu, pretējā gadījumā cilvēks nekļūs svētāks. Šī otrā tikšanās ar Garu Kesvikas terminoloģijā tiek saukta par visa svētdarīšanu, otro svētību vai otro pieskārienu. Šis uzsvars uz otro pieredzi, kas iegūta pēc pestīšanas, tiek saistīts ar Gara kristību Vasarsvētkos. Daži Kesvikas sludinātāji pat sacīja, ka pilnība bez grēka ir iespējama pēc tam, kad cilvēks saņem otro svētību. Donald W. Dayton, *Theological Roots of Pentecostalism* (Grand Rapids: Asbury Press, 1987), 105.

19 Rūdolfs Ekšteins, “Kesvika konference”, *Kristīgā balss* 17 (1935): 314.

tuvojoties eshatoloģiskajām beigām, visā pasaulē notiks garīga atmoda, kas neticīgajiem dos pēdējo iespēju atgriezties pie Dieva. Svētdarīšanas/svētošanas kustība vainagosies ar jaunajiem Vasarsvētkiem, kad ticīgie atkal saņems pārdabiskas dāvanas, kas veicinās ātru pasaules evaņģelizāciju.²⁰

Viens nozīmīgs garīgo meklējumu posms ir saistīts ar skotu evaņģēlistu un mācītāju Džeimsu Stjuartu (*James Alexander Stewart*),²¹ kurš sastapās Lielbritānijā ar latviešu baptistu mācītāju un vēlāko Angļu-Amerikas misioneres²² biedrības vadītāju Viljamu Fetleru²³ un, iepazīstot viens otra izteikto ieinteresētību evaņģelizācijā, vienojās par sadarbību. Laika posmā no 1938. līdz 1947. gadam Dž. Stjuarts apceļoja dažādas Eiropas valstis un tur sludināja, arī Latvijā. Tur viņš sastapās arī ar “Zilā krusta” vecāko mācītāju un vadītāju Latvijā V. Molčanovu. Šī sastapšanās atstāja nopietnu ietekmi uz V. Molčanova turpmāko kalpošanu un dzīvi. Dž. Stjuarts, tāpat V. Fetlers un arī V. Molčanovs, paralēli evaņģelizējošām runām vienmēr norādīja uz nepieciešamību pēc bezgrēcīgas dzīves un svētuma. Vēlākais izpētes materiāls par mācītāju V. Molčanovu atklāj šo svētošanas mācības ietekmi.

Mācītājs V. Molčanovs bija cilvēks, kura kalpošanu un teoloģisko multikonfesionālismu apvija pretrunīga un reizēm pat mītiska informācija. Viņa sprediķus ir gājuši klausīties ievērojami mācītāji,²⁴ prāvesti un bīskapi. V. Molčanovs ir viens no tiem baptistu draudžu darbiniekiem, kas šajā sarežģītajā pēckara laikā no jauna iekvēlināja svētošanas kustības ideālus. Viņš savā sludināšanā un privātās sarunās izteikti akcentēja pārliecību, ka ticības dzīve ir garīgas cīņas ceļš.²⁵ Ir pamats domāt, ka viņa runas citētas vēlākā laikā, runātājiem pat neapzinoties, ka šīs idejas nav viņu pašu, bet kāda cita iedvestas.

Kopš 50. gadiem “pilnības mācība” atrada atbalstu Rīgas Āgenskalna draudzē, kuru ilgus gadus (1950–1968) kā mācītājs bija vadījis V. Molčanovs.²⁶ Tieši no Āgenskalna baptistu draudzes vēlākajos 70. un 80. gados tiek uzaicināti vairāki mācītāji, kas kalpo dažādās Latvijas baptistu draudzēs, bet kas visi ir bijuši mācītāja V. Molčanova skolnieki.

20 Donalds W. Dayton, *Theological roots of Pentecostalism* (Grand Rapids: Asbury Press, 1987), 40–41.

21 Viņa mācības piekritēji dēvēja viņu par brāli Jēkabu.

22 Angļu-Amerikas misioneres biedrība pastāvēja no 1924. līdz 1940. gadam.

23 V. Fetlers bija “meteora” personība – baptistu mācītājs, evaņģēlists, misionārs, tulkotājs, izdevējs, pedagogs. Viņš Krievijas reģionā un arī vēlāk emigrācijā tika saukts par Bazilu Malofu. Viņš bija pirmais latviešu baptists, kas absolvēja Sperdžena koledžu Anglijā (1903–1907). Jānis Tervits, op. cit., 113–115.

24 Luterāņu mācītāji Haralds Kalniņš, Uldis Rožkalns, baptistu mācītāji Augusts Korps, Pēteris Egle, Andrejs Rēdlihs u. c.

25 Jānis Tervits, op. cit., 314.

26 Jānis Tervits, *Latvijas Baptistu draudzes pašreiz* (Rīga: LBDS, 1995), 80.

V. Molčanova sprediķu analīze

Tālāk tekstā analizētie sprediķi teikti “Zilā krusta” biedrībā un Āgenskalna baptistu draudzē laika posmā no 1945. līdz 1968. gadam.

Sprediķi sniedz maz faktu par Latvijā un konkrētās draudzēs notiekošo. Pētījumā izmantoto sprediķu stenogrammās neparādās informācija par padomju varas īstenoto protestantisma novirzienu sapludināšanu vai baznīcu ēku atņemšanu. Lai arī Otrais pasaules karš bija beidzies un sākās padomju okupācijas ēra, kurā ierobežojumi un spaidi tapa aizvien aktuālāki, mācītājs V. Molčanovs turējās pie aicinājuma uz mieru ar visiem cilvēkiem un pie viena no viņa pamatakcentiem – svēttapšanas sludināšanas. Atkal un atkal viņa svētrunās parādās tēmas par apokalipsi un eshatoloģiju, tiek pieminēta tūkstoš gadu miera valsts, tiek runāts par Jauno Jeruzalemi un tās krāšņumu. Šajos pirmajos sprediķu blokos neparādās idejas par baptistu praktizēto, ticīgo kristību pagremdējot. V. Molčanovam ticīgo kristība bija dažādu konfesiju strīdu jautājums, kuru viņš, kalpojot “Zilā krusta” draudzē, neizcēla, jo tur pamatā darbs notika ar atkarībās un grūtās situācijās nonākušajiem. Vēl viena iezīme, kas parādās, ir raksturīga baptistiem jau kopš kustības sākumiem Latvijā – norobežošanās no citiem.²⁷ Vēl viens diskutējams aspekts ir sieviešu kalpošanas jautājums. Kalpojot gan “Zilajā krustā”, gan vēlāk arī Āgenskalna baptistu draudzē, V. Molčanovs aicināja uz kalpošanu sievietes kā diakonises, evaņģēlistes un pat pildīt mācītāja funkciju. Viena šāda kalpotāja ir baptistu darbinieka, vēstures maģistra un mācītāja Jāņa Rīsa (1883–1953) atraitne Emīlija Rīsa.²⁸ Šo sieviešu iesaisti aplūkošu vēlāk sprediķu analīzē. Cita ilggadēja diakonise un kalpotāja gan Āgenskalna baptistu draudzē, gan personīgi mācītājam V. Molčanovam ir bijusi Lilija Biteniece.²⁹ Tomēr visvairāk V. Molčanovs sludina par dzīvi, šķīstību un svēttapšanu: “Mācītāja V. Molčanova galvenās tēmas sprediķos bija svētums, svētdzīve, mīlestība uz Dievu, kā to prasa Dieva Vārds un kā to atrāda Jēzus Kristus, savu grēku atzīšana, patiesa nožēla un grēksūdzes nepieciešamība kā prakse un savstarpēja mīlestība.”³⁰

27 “Pie baptistiem nomanāma ārēja godbijība un atturēšanās no rupjiem grēkiem, turklāt viņi neievēro neviena, kas nav baptists, piekopi farizejisku augstprātību un arīgu pazemību, uzskata sevi par pamodinātiem un atdzimušiem, visus citus par garīgi mirušiem, baptisti nekautrējas no nepatiesībām, tiklīdz ir runa par viņu valdības aizliegtām sapulcēm.” Jānis Tervits, op. cit., 50.

28 Emīlija Rīsa (Rīsa) 1910. gadā absolvē Hamburgas baptistu diakonišu skolu un ir zēlsirdīgā māsa Liepājā, vēlāk privātpraksē Rīgā. Rīsu ģimenē nav bērnu, bet viņi rūpējas par bāreņiem Savienības bērnu namā. Viņu ģimenes paspārnē ir izaudzis Jāņa Rīsa brāļadēls Aleksandrs, ko viņi abi mīl kā savu paša bērnu. Pēc vīra nāves E. Rīsa ilgus gadus bija V. Molčanova saimniecības vadītāja, <http://hirss.lv/wp-content/uploads/2015/02/janis-riss.pdf> (skatīts 19.11.2019.).

29 Jānis Tervits, op. cit., 469.

30 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

Sprediķos ir filozofiska apcere par laiku un norāde uz to, ka patieso vērtību mēs spējam sajūst vai saprast tikai tad, kad šī vērtība mums tiek atņemta. Cilvēku pieredzes, protams, atšķiras. Vieni spēj novērtēt tad, kad parādās konkrēti apstākļi un aktīvi notiek iesaiste procesā. Protams, ir arī cilvēciskais faktors, ka cilvēks spēj novērtēt tikai to, kas tiek zaudēts. Sprediķos netiek tieši lietots laika grieķiskais apzīmējums, taču pēc konteksta var saprast, ka runa ir par *Χρόνος*, laiku ar limitiem un ierobežojumiem.

“Par laiku mēs nekad tik intensīvi nedomājam kā par laika maiņu. Kas ir laiks, to mēs uzzināsim tikai tad, kad laika vairs nebūs. Vairāk par laiku mums interesē tas, ko laiks ir nesis, – piedzīvojumi laikā, tā saturs. *Laika vairs nebūs*, un to mēs saprotam, ka laikā spiežas iekšā kaut kas, kas nav laiks, kas nāk no Dieva pie cilvēka.”³¹

Piētisma³² teoloģiskā ievirze pārliecībā, ka nav būtiskais, kas notiek šeit, taču šeit iegūtais tiks lietots mūžībā. Tātad personai ir jātiecas ar visu savu būtni uz nākotni – mūžību, bet ne uz to, kas notiek šeit un tagad. Līdz ar šo ievirzi diezgan daudz neloģisku problēmu ir bijis pasaules vēsturē – mākslas un kultūras noliegšana, izglītības un zinātnes noraidīšana. Tomēr mācītāja V. Molčanova teiktajā nav šīs tagadnes nolieguma, jo tiek pausts izaicinājums “nedziedāt” par to, kādi trūkumi ir cilvēkam, bet pateikties par to, kas tiek nodrošināts un kas ir lietojams, pieejams dzīvei un dievbijībai: “Kad laiks piepildījās, tad mūsu Debesu Tēvs sūtīja pie mums savu Dēlu – Jēzu Kristu. Viņš ir pie mums ik dienas, līdz pasaules galam, vai tu to zini? Tad tu arī zini, ka ir mūžība. Uz mūžību ir jāiet, ar šeit laikā iegūto mūžību.”³³ Pētot šo jautājumu par tiekšanos pēc mūžīgās vērtību daļas un nerūpējoties par šo zemes dzīvi un to, kas nepieciešams apkārtējiem, jau skaidru nosodījumu pauž Mārtiņš Luters “Vienprātības grāmatas” apkopojumā, kur viņš saka: “Tiek nosodīti arī tie, kas evaņģēlisko pilnību meklē pilsonisko pienākumu pamešanā... Evaņģēlijs, tomēr tas neizposta nedz valsti, nedz ģimeni, bet jo īpaši pavēl to visu sargāt un uzturēt...”³⁴ Šeit vērojama kviētisma³⁵ ietekme, kas

31 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

32 19. gs. piētisms kļūst pār pasaulīgs un pauž atziņas, ka svarīgs ir pār pasaulīgs, ne šīs zemes realitāte. Par “mūžīgām” vērtībām tas uzskata pēcnāves dzīvi un personīgu svētumu.

33 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

34 Mārtiņš Luters, *Vienprātības grāmata*, tulk. Aleksandrs Bite (Rīga: Luterisma mantojuma fonds 2012), 28.

35 Kviētisms (no lat. *quietus* ‘mierīgs’) – mistiska un askētismu proponējoša mācība Romas katoļu baznīcā, kas radās un izplatījās 17. gs. Rietumeiropā. Pamatkonceptija bija doma, ka patiesa dievbijība sasniedzama ar kontemplatīvu meditāciju, garīgu iedziļināšanos sevī. Pietiekot vienu reizi visā dzīvē īstenot mīlestības aktu Dievam, kurā cilvēks pilnībā atdodas Dievam ar domu nekad neatsaukt šo solījumu, – kamēr indivīds neatsakās no nodoma pilnīgi piederēt Dievam, dievišķā savienība garantējama un vairs nekādas piepūles lūgšanās nav nepieciešamas. Franss Zaless formulēja kviētisma doktrīnu kā *ni désirer, ni refuser* (“nealkt un nepretoties”). Tolerantāka šīs doktrīnas forma uzplauka Francijā 17. gs. otrajā pusē un tika apzīmēta kā semikviētisms. 1687. gadā pāvests Inocents XII nosodīja šo mācību kā izkropļotu misticismu.

turpina pavadīt V. Molčanovu turpmākajā kalpošanā un dzīvē, par ko aculiecinieki min, ka “viņš mēdza stāstīt, ka īpašs prieks viņam ir pēc dievkalpojuma steigties uz dzīvokli un “krist” Tā Kunga rokās – lūgt, lasīt un būt kopā ar To Kungu”³⁶. Šī pārliecība attāli rezonē ar teologa un mācītāja Kārļa Bārta teikto: “Pareizi saprasts, Dieva cilvēciskums nozīmē: Dieva attiecības ar cilvēku un pievēršanos cilvēkam; Dieva sarunu ar cilvēku kā apsolījumu un pavēli; Dieva esamību, aizstāvību un darbību cilvēka dēļ; Dieva sadraudzību ar cilvēku; Dieva brīvo žēlastību, caur kuru Viņš ir un nevēlas būt nekas cits kā vien Dievs cilvēkam.”³⁷ Molčanova dzīves praksē parādās Kesvikas kustības tendence rūpēties par savu svētumu, vienmēr būt gatavam, pavadīt laiku ar Dievu divatā lūgšanās.

Spreidīkos tiek lietots apzīmējums “Jaunā dziesma” – pentakostāls izteiksmes līdzeklis glosolālījai. Šīs norādes: “.. debesu melodija .. jaunā dziesma .. tiek lietotas kā aprakstošās šim ekstātisma skaistumam un īpašajai vērtībai, taču “pelēkā ikdiena” to visu nomāc. Savukārt turpinājumā tiek izteikts iepriekš minētais uzskats, ka jākoncentrējas uz šo pasauli un “gaišā nākamība” jārada šeit: “Vai tu, laikam cauri ejot, esi sadzirdējis debesu melodijas, debesu patiesības? Vai šī jaunā dziesma tevī top jeb tu vēl arvien dziedī par trūkumu, sāpēm, zemi? Tad zini, viss sakritis pišļos... Paliks tikai tas, kas laikā ieguvis mūžību, kas pieņēmis Debesu Tēva dārgo dāvanu, Jēzu Kristu, par savu personīgo Pestītāju. Lai šis gads būtu Tev mūžības atklāsme.”³⁸ Šāda izteiksme ir klasiska redzamu pierādījumu meklēšana un ieraudzīšana svēttapšanas teoloģijā. Pentakostālismā tie parādās kā akcents uz glosolālīju vai kādu citu Svētā Gara ekstātisku dāvanu. Spreidīkos gan neparādās akcents uz ekstātisko izpausmju obligātu praktizēšanu publiski. Tiek gan norādīts uz to, cik aizraujoša un patīkama ir šī debesu melodijas saklausīšana un līdz ar to iespēja izaicināt citus uz šo praksi, lai piedzīvotu piepildījumu ar Svēto Garu. Tas sasaucas ar Kesvikas mācību par kulmināciju “atkārtotos” Vasarsvētkos, kas līdzināsies pirmajai Svētā Gara nonākšanai, kad īsteni ticīgie, kas būs sevi turējuši šķīstus, no jauna saņems debesu pārdabiskās dāvanas, kas sekmēs ātru pasaules evaņģelizāciju un drīzu pastaro laiku. Šī gatavība jaunajiem Vasarsvētkiem tiek atklāta ekstātiskās izteiksmēs (līdzekļos) par pārdabiskā klātbūtni ticīgā ikdienā, kas ļauj pārvarēt ikdienas problēmas.

Spreidīkos parādās izslēgšanas un disciplinēšanas jautājums, ko daži vēstures atskata veidotāji uzskata par vienpusīgu sludināšanu par Jēzu Kristu,³⁹ jo tiek pieņemts, ka cilvēkiem pēc jaunpiedzimšanas piedzīvojuma ir jāmainās uzreiz un pilnīgi, bet V. Molčanovam kā mācītājam, kurš ilgus gadus kalpojis “Zilā krusta” biedrībā un

36 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

37 Karl Barth, *Humanity of God*, trans. John Newton Thomas (Louisville: Westminster John Knox Press, 1960), 31–43.

38 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

39 Andrejs Brūvers, *Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā* (Ministere: autora izdevums, 1986), 228.

ieskatīties dažādos likteņos, ir atšķirīgs viedoklis par to: “Viņš tevi sedz spārniem [...] Cik jauka glezna: Cālīši zem vistas spārniem. Cik jauki, ka mēs tā droši dīrkstam būt zem Viņa spārniem. Kas šodien grib derību noslēgt ar savu Dievu, tādēļ šie spārni gaida?” Viņš pauž izaicinājumu un izvēles piedāvājumu, kas vēlāk arī apstiprinās, izteiktos sprediķos un piemēru atainojumā:

“Man jums jāpastāsta viens gadījums no dzīves, pie manis nāca viens brālis.

“Es neesmu no jūsu draudzes”, viņš teica, “un jūs mani nepazīstat, bet es gribu ar jums izrunāties, es pašlaik nāku no sava mācītāja.” Viņš man saka: “Mans mācītājs mani padzina! Viņš man teica: “Es ar jums vairs runāt negribu, es redzēt jūs vairs negribu!””

“Labi, ja viņš ar jums negrib runāt, tad man nav iemesla ar jums nerunāt.”

“Redziet,” viņš teica, “es esmu dzērājs un mans mācītājs ir noguris mani kopt. Es esmu solījies viņam un Dievam, ka es vairs nedzeršu, bet atkal un atkal es esmu kritis, un tad mans mācītājs teica: “Es negribu jūs vairs redzēt un ar jums runāt!” Tad es pagriezos un aizgāju no viņa un atnācu pie jums.”

“Labi,” es teicu, “sāksim mēs abi tagad cīnīties.”; turpinājumā bija ceļšanās un atkal krišana, bet visbeidzot – uzvara.”⁴⁰

Šis sprediķa citāts arī norāda, ka cilvēks, kas piekopj “nešķīstu” dzīvesveidu, tiek paturēts draudzē, citviet baptistu vidē tas nenotiek. Šeit tiek atklāta stingra nostāja par Dieva glābšanu, kas ir dota visiem. Salīdzinot šo V. Molčanova pieeju ar ortodoksālo luterāņu nostāju un dogmatisku skaidrojumu par eshatoloģiju, redzam paralēles – teologs Džons Teodors Millers raksta: “Tādēļ tie mācītāji, kuri noliedz bezdievju mūžīgo sodu, nav “žēlsirdīgi teologi”, bet gan visļauņākie no viltus praviešiem, kuri tā vietā, lai brīdinātu grēciniekus par šausmīgo sodu, dara visu iespējamo, lai vestu cilvēkus pazušanā.”⁴¹ Salīdzinoši vienīgā iebilde varētu būt par audzināšanas metodikas atšķirībām, vai audzināt caur skarbu disciplināru pieeju⁴² vai tomēr izmantot mīlestības pieeju audzināšanā. Jāņem arī vērā, ka nedz baptisma fundamentālistiskajā spārnā, nedz mācītāja V. Molčanova kalpošanā netiek lietota restauracionisma⁴³ mācība, kas vairāk saskanētu ar Origena mācību.

V. Molčanovs savos teoloģisko domu pavedienos lieto aicinājumu cilvēkiem pievienoties kādam konkrētam virzienam ticībā: “Viņa svēto dvēseles ir dārgas tavam Dievam.

40 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts. 1958. gada 3. marta sprediķis.

41 Dž. T. Millers, *Kristīgā dogmatika*, tulk. Andris Smilgdrīvs (Rīga: Svētdienas Rīts, 1999), 656.

42 *Ibid.*, 574.

43 Mūžīgā soda noliegšana un mācība par to, ka pēcgalā viss tiks atjaunots sākotnējā stāvoklī, arī sātans un kritušie eņģeļi.

Apakš šiem spārniem tu esi glābts. Laimīgs ir katrs, kas jau ir zem šiem spārniem. Vai tu esi? Ja tu vēl neesi, vai gribētu šodien noslēgt derību? Nepaliec ārpus šiem spārniem, steidzies apakš tiem, jo arī par tevi ir lijušas Jēzus Kristus asinis. Tās glābj, tās dziedina, tās mazgā.”⁴⁴ Šis ir aicinājums, kas tiek lietots evaņģelikāļu evaņģelizācijas sapulcēs, un tam parasti sekotu kāda rituāla darbība (iznākšana priekšā, rokas pacelšana u. tml.) kā apliecinājums, ka persona atsaucas šim aicinājumam. Tādus aicinājumus izmantoja slavenais evaņģēlists Bilijs Greiems.⁴⁵ Tos lietoja arī uz ekstatisku ticību tendēti mācītāji pretstatā tam, ka baptisms vairāk runā par prāta un racionālu ticību, nevis emocijās bāzētām izvēlēm. Nav runa par kādas konkrētas baznīcas apmeklējumu vai kādas draudzes locekļa statusu, bet gan par izvēli būt ticības attiecībās ar kādu konkrētu personu, kuru viņš savos sprediķos bieži apzīmē kā “savu Dievu”, tālāk izsakot visus izteiksmes veidus attiecībām ar šo Dievu: “Tavam Dievam ir arī eņģeļi, un tiem Viņš liek ap tevi būt apkārt kā mūrim. Bet ar vienu noteikumu – lai staigājam svēti. Eņģeļi, tie vairāk prot sargāt un varenāk nekā akmens mūri. Dieva eņģeļu bari ap tevi – ko tu bīsties? Ja Dievs ap mani un Viņa eņģeļi, tad man pietiek. Paļaujies uz Viņu! Viss mainās, bet Jēzus vakar, šodien, arī rītā tas pats!”⁴⁶ Tiek izteikts nepieciešamības un iedrošinājuma pilns aicinājums par personīgām attiecībām ar Dievu. Kaut arī Bībelē var rast pamatojumu mācībai par eņģeļu pastāvēšanu un to iespējamo radīšanu heksaemeronā⁴⁷ laikā, un to atrašanās līdzās dažādu patriarhu un Bībeles tēlu dzīvei, tomēr baptisti kopumā šim jautājumam nevelta lielu uzmanību. V. Molčanovs ne tikai piemin eņģeļus, bet pat apliecina, ka, staigājot svētumā un šķīstībā, eņģeļi veidos “apsardzības mūri” ap ticīgajiem.

Lūgšanā V. Molčanova skaidrojumā mazāka uzmanība tiek veltīta tam, kā un ko lūgt, vairāk tam, kas traucē lūgt Dievu: “Sevišķi traucējumi lūgšanas dzīvē ir, kad lūdzējs tajā pašā laikā ir tiesātājs, – var tapt, tas nav savienojams.”⁴⁸ Šis tiesājošais aspekts, kas rakstā jau minēts attiecībā uz draudzes locekļu sodīšanu un ekskomunicēšanu,⁴⁹ tiek atklāts arī šeit kā lūgšanu traucējošs elements. Tiesāšana tiek metaforizēta: “Tas, kas mūsu dvēselei spārnus dod, pie nepareizas nostājas var tapt kā svins, bet vai nav

44 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

45 Bilijs Greiems (*Graham*) savas kalpošanas gados sludinājis vairāk nekā 215 miljoniem cilvēku 185 pasaules valstīs. Vairāk nekā 60 gadus Greiemam bijusi liela ietekme uz ASV garīgo, sabiedrisko un politisko dzīvi. Viņa portrets rotājis gandrīz visu lielāko preses izdevumu vākus. Viņa vārds tiek regulāri minēts starp 100 pasaules ievērojamākajiem cilvēkiem. Daudzi viņu uzskata par dižāko 20. gadsimta ASV sludinātāju.
Jānis Tervits, op. cit., 303–305, 464.

46 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

47 Sešu dienu radīšanas cikls.

48 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

49 Izslēgšana no draudzes un liegums saņemt sakramentus.

tā, ka lūgšana mums daudzreiz ir tikai svētdienā.”⁵⁰ Tiesāšana tiek salīdzināta ar svinu, bet patiesa lūgšana tiek pielīdzināta spārniem. Šajā īsajā teikumā tiek atklāta nostāja pret formālu kristietību, V. Molčanovs lieto daudzskaitļa pirmo personu, kas arī viņu iekļauj starp šiem formālās ticības nesējiem. Šī nostāja pret formalismu un tiesāšanu, kas diezgan bieži pastāv cieši blakus, saskan ar Augustīna atziņu: “Pazudina nevis .. trūkums, bet noniecināšana.”⁵¹ V. Molčanovs jau iepriekš minēja par to, ka lūgšana “dāvā spārnus”, bet vēl vairāk viņš izsaka lūgšanas nepieciešamību: “Lūgšana ir brīnišķīga Dieva dāvana, bet tādām ir jābūt arī lūdzējam.”⁵² Tāpat cilvēkam ir jābūt kā dāvanai, taču tiesāšana, kas izraisa agresiju un nepatiku, nav uzskatāma par uzvedību, ko varētu salīdzināt ar dāvanu. Tiek lietota Keskvikas kustībai raksturīga teoloģiskā ievirze, kas aicināja netiesāt.

“Kambara lūgšana”⁵³ nav raksturīga brāļu draudžu un baptistu draudžu sekotājiem, jo iepriekš minētajās kopienās tiek aicināti klātesošie publiski lūgt. Taču V. Molčanova paustā atziņa atšķiras: “Kad tev jāizcīna kāda lieta ar savu Dievu, tad nerunā par to ar cilvēkiem. Tā cīņa ir jāizcīna vienatnē!”⁵⁴ Iespējams, tā ir katoļu un pareizticīgo tradīciju ietekme uz V. Molčanova izpratni par lūgšanu. V. Molčanovs arī pauž norādījumu neizpaust lūgšanā prasītā atrisinājumu, kamēr nav saņemta pilnīga atbilde uz lūgšanu vajadzību: “Cilvēki apšaubā to, kas tev ir vajadzīgs, un viņi ir traucēklis. Izteiksim īsās lūgšanās tās bēdas, ko varam izteikt. Bet nav viss visiem, ir dažas lietas, kas jāizcīna tikai kamarītī. Kad tev ir uzvara, tad saki. Bet, kad tās vēl nav izcīnītas, esi kluss. Daudzas lietas ir izplatītas, kam vajadzēja palikt kamarītī.”⁵⁵ Turpinājumā tiek minēts piemērs no 2. Ķēn. gr. 4:33, kur pravietis Elija dodas kamarī aiz slēgtām durvīm un lūdz Dievu līdz uzvarai. Vārds “uzvara”, tiek lietots lūgšanas kontekstā kā atbildes saņemšana par lūdzēja izteikto vajadzību.

V. Molčanovs atklāti noraida pārticības un veselības⁵⁶ mācību par pilnīgu veselību un dzīvi bez ciešanām. Baptismā savukārt dominējošais skaidrojums toreiz un tagad ir

50 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

51 Augustīns, *Atzīšanās*, tulk. L. Hansone (Rīga: Liepnieks un Rītups, 2008), 37.

52 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

53 Ibid.

54 Ibid.

55 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

56 Pārticības kustība aizsākas 19. gs. otrajā pusē un 20. gs. sākumā izplatās caur “dziedināšanas atmodām” – pasākumiem, par kuriem apgalvots, ka to laikā to dalībnieki gūst dziedināšanas, atbrīvošanas un finansiālus panākumus. Kustība izplatās it īpaši ASV, bet skar arī Eiropu un Latviju. Pēc vēsturnieces Keitas Bouleres teiktā, labklājības/pārticības evaņģēlijs veidojās, krustojoties trim dažādām ideoloģijām: Vasarsvētku kustības, Jaunās domas (*New Thought*) un “amerikāņu pragmatisma, individuālisma un pārticības pieauguma” ideoloģijai. Šo “amerikāņu evaņģēliju” vislabāk ilustrēja Endrū Kārnegija (*Andrew Carnegie*) “Bagātības evaņģēlijs” un

“Tāda ir Dieva griba!”. Savukārt V. Molčanovs izmanto teoloģisko ieskatu, ka ciešanas dod dalību pie dievišķās godības un tās ir kā “balinātājs” dvēselei: “Kad mēs ciešam kā Jēzus, mēs iegūstam dalību Viņa godībā. [...] Mēs ejam individuāli šo ticības ceļu. Mūsu Dievs katru atsevišķi sagatavo mūžībai un svētlaimībai.”⁵⁷ Tātad ciešanas tiek teoloģiski pamatotas un pielīdzinātas kā šķīstīšanas procesa sastāvdaļa. Vecāku vaina pie ciešanām tiek pamatota kā iespēja ciest citu labā, līdz ar to sagādājot labāku mūžīgo nākotni vecākiem: “Kādreiz mēs ņemsim uz sevi ciešanas, kas ir sekas no mūsu vecāku dzīves. Tas tad ir gods, ja varam ņemt tādas ciešanas uz sevi. Daudzi nav piemēroti dzīvei – viņi nav laimīgi, varbūt vecāki vainīgi. Lai nesam priecīgi, ko mēs drīkstam nest citu cilvēku dēļ. Priecīgs es nesu arī sava tēva parādu, aiz pateicības, ka viņš man dzīviību ir devis.”⁵⁸ Tiek norādīts uz Dieva tiesas aspektu kā iemeslu ciešanām: “Mums jāpieiet pie ciešanām no cita viedokļa. Ir arī Dieva bērnu dzīvē daudz grēku, kādēļ Dievam vajag Dieva bērnu piemeklēt ar tiesu.”⁵⁹ Kā pats noslēdzošais skaidrojums ciešanām ir eshatoloģiskais skaidrojums par ciešanām kā katalizatoru, kas attīra draudzi no neticīgajiem: “Mums nākotnē būs vairāk jārēķinās ar ciešanām. Daudzi aizies, līdz paliks mazais ganāmais pulciņš.”⁶⁰ Šis ir laiks pēc Otrā pasaules kara un padomju okupācijas varas izrēķināšanās, un sprediķis ir teikts šajā noskaņā, tāpēc arī citāts ar apgalvojumu, gan arī teoloģisku pārliecību dēļ, kas norāda uz grēku kā pašizolācijas aspektu: “Kādā reizē kā jauneklis ar neizpratni jautāju mācītājam, kādēļ viņš nespēlē kādu no īpašumā esošajiem mūzikas instrumentiem kā priekšnesumu kādā svētku reizē vai pēcsapulcē, kā arī nelieto savas zināšanas vācu un krievu valodā, lai tulkotu kādus materiālus, jo abas pārvaldīja ļoti labi. Mācītājs uz to atbildēja: “Arī man ir grēki, un viens no tiem ir, ja es neesmu pārliecināts, ka spēšu to izdarīt perfekti, tad es to nemaz nesāku darīt!””⁶¹ Šeit parādās ideja par to, ka cilvēks piedzīvo vientulību un atšķirtību, jo nevar izpildīt kaut ko izcili. Savukārt pats V. Molčanovs atzīstas par savu tiesājošo nostāju savā kristieša dzīves sākumā: “Kad es redzēju cilvēku ar brūcēm, tad es teicu: “Redzi, tās tev

slavenais Rasela Konvela (*Russell Conwell*) sprediķis “Dimanta akri”, kurā Konvels pielīdzināja nabadzību grēkam un apgalvoja, ka ikviens var kļūt bagāts ar smagu darbu. Šo mācību var raksturot kā “muskuļoto kristietību”. Muskuļu kristietība ir filozofiska kustība, kas radās Anglijā 19. gs. vidū, un to raksturo ticība patriotiskam pienākumam, disciplīnai, pašizliecībai, vīrišķībai un sportiskuma morālajam un fiziskajam skaistumam. Šis izpausmes kustība saprata kā personīgu pūliņu, nevis dievišķas iejaukšanās rezultātu. Kate Bowler, *Blessed: A History of the American Prosperity Gospel* (Oxford: Oxford University, 2013).

57 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

58 Ibid.

59 Ibid.

60 Ibid.

61 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

ir par grēkiem.”⁶² Līdz ar ko tiek atklāta viņa paša teoloģiskās domas nobriešana un redzējuma maiņa. Ciešanas tiek saprastas arī kā šī brīža neizpratne un vienlaikus veidošana nākotnei: “Staigāsim Viņam pakaļ, tad mēs redzēsīm un mums būs kādreiz jāsaka: šodien tu to vēl nesaproti, bet kādreiz nāks gaisma. Mums būs norādīts ceļš, pa kuru jāiet, ļausimies tā Kunga rokām – Viņš darīs.”⁶³ Šāds iztirzājums var radīt ziņkārīgu jautājumu par Dieva eksistenci un uz ko tad vispār persona tiek aicināta un virzīta. Teologs Emīls Bruners (*Brunner*) par šo problemātiku 1939. gadā savus līdzgaitniekus uzrunā: “Bet Dieva “nav”. Ar to es gribu teikt, ka ziņkārīgajiem jautātājiem Dieva nav. Dievs nav zinātnes priekšmets [...]”⁶⁴ Iepriekš minētā V. Molčanova sprediķī izteikts aicinājums “Lai mācāmies ciest, kā mūsu Kungs ir cietis! Lai klusi un svēti ejam pakaļ Dieva Jēram un nesam, kas mums nolikts nest!”⁶⁵. Šeit netiek lietota ciešanu tēma kā pašatpestīšanas aspekts, kas ir ļoti raksturīgs dažādos kristīgos novirzienos un parādās arī brāļu draudžu teoloģijā, un tiek minēts gan attiecībā uz ciešanām kā kristietim, gan attiecībā uz svētošanas izpildi dzīvē. Bauslības sludināšanai kā paralēle nāk pārbaudījumi un ciešanas, kas sekmē šo bauslības sludināšanu, kas savukārt noved pie dievišķā monergisma, kam ārējie apstākļi nav nepieciešami (tendences reformātu, evaņģelikāļu tradīcijās, atmodas un svētošanas kustībās). Taču tas netiek pamatots ar V. Molčanova teoloģisko domu izklāstu. Līdz ar to tiek apstiprināta M. Lutera izteiktā atziņa, ka mūsu atgriešanās un atdzimšana ir vienīgi Dieva darbs un nav mūsu pašu spēkos, tāpēc arī ciešanu izturēšana ir Dieva darbs pie cilvēka un caur cilvēku.⁶⁶ Šādā rakursā, pētot V. Molčanova aicinājumu “mācīties ciest”, ir saprotams arī šis politiskās un ekonomiskās situācijas krīzes posms, kurā atrodas cilvēki pēckara apstākļos un kurā nevar pierādīt, ka karš vai izsūtīšanas, cietumsodi un dažādi politiskās varas pazemojumi ir viņu vainas dēļ, līdz ar to šie ir ārējie apstākļi, kas ir vairumam cilvēku nezināmu un tieši ar viņiem nesaistītu apstākļu dēļ. V. Molčanovs par to reflektē šādi: “Nē, lai parūpējamies, ka nevairojam savas bēdas, bet ka visi bēdu iemesli tiek deldēti Jēzus Kristus asinīs. Tad nāk grēku piedošana, šķīstīšana. Un tie ir svētki mūsu dvēselei.”⁶⁷

Attiecībā uz cilvēka grēcīgumu viņš akcentē kā grēka iedīgli egocentrismu: “Kas mani atpestīs no manis? – tās pašas asinis [...], ko vajadzēja gremdēt Jēzus Kristus asinīs.”⁶⁸ Šeit izteikti parādās evaņģelikālisma iezīme – Kristus asiņu kults, kas tiek izteikts

62 Gada lasījumu klade Nr. 1. Privātā arhīva materiāls. 1946. gada 10. janvāris, Mt 11:28 “Nāciet šurp pie manis visi, kas esiet bēdīgi un grūtsirdīgi, es jūs gribu atvieglināt”.

63 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

64 Emil Brunner, *Unser Glaube: eine christliche Unterweisung* (Zürich: 1992), 5–18.

65 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

66 Mārtiņš Luters, op. cit., 85.

67 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

68 Ibid.

tēlainā veidā par gremdēšanos un šķīstīšanos no personas grēcīgās dabas. Pastāv arī uzskats par taisnošanu ticībā kā procesu un nevis kā vienreizēju notikumu un faktu. Tam ir paralēles ar Mārtaņa Lutera esejā “Divu veidu taisnošana” teikto. Katoļu teologs Hanss Kings uzskata, ka šis teoloģiskais traktāts veicina izpratni par jautājumu, kas saistīts ar taisnošanas doktrīnu, jo vēsturiski ir bijusi neskaidrība par saikni starp taisnošanu un svēttapšanu.⁶⁹ Šajā M. Lutera esejā ir norāde uz taisnošanas un svēttapšanas atšķirīgo dabu, par ko raksta arī V. Molčanovs: “Ne mums, bet Viņam ir jātop mums visam iekš visa, Dievs grib mums dot pilnīgu pestīšanu.”⁷⁰ Tā nav piespiedu izvēle, pār kuru cilvēkam nav noteikšanas, jeb iepriekšējas nolemtības sekas, bet cilvēka brīvprātīga izvēle uz izmaiņām: “Redzi, Debesu Valstība sastāv no brīvprātīgajiem. [...] Un tu to dariji brīvprātīgi.”⁷¹ Tas apgalvots arī Dž. T. Millera “Kristīgās dogmatikas” izklāstā – “atgriešanās notikumā cilvēka griba nav pasīva, bet arī piedalās...”⁷², kas sasaucas ar V. Molčanova izteikto apgalvojumu par cilvēka brīvprātīgu iesaistīšanos “grēka uzvarēšanas” (atgriešanās) procesā, ko virza Dievs. Kā virzītājmētafora tiek izmantots eshatoloģisks apgalvojums “Tādā ceļā tu aiziesi tālu. Varbūt pat līdz Jaunai Jeruzālemei”⁷³, kas var kalpot gan kā atalgojums par izvēli, gan kā emocionāls pacēlums. Šī mācītāja izteikumos neparādās dažiem svētošanas un pentakostisma virzieniem raksturīgās reliģiskā ekskluzīvisma iezīmes, jo nepārtraukti tiek izteikts aicinājums uz svēttapšanu un pazemību: “Topi mazs pie sava Kunga un Pestītāja caururbtajām kājām. Un Viņš tevi atbrīvos, dziedinās, šķīstīs un darīs par spēcīgu darba rīku Debesu Valstībā.”⁷⁴ Iemesls žēlastībai, glābšanai un Kunga darbībai – “klūt par spēcīgu darbarīku Debesu Valstībai”, kas pilnībā nav tas, ko cilvēki vēlas. Paralēli šai pazemības mācībai un stingrai nostājai pret tiesāšanu tiek atklāts arī vispārējās priesterības aspekts: “Arī mani mantoja tie, kas pie manis nāca kalpa veidā. “Kungi” lai nedomā dvēseles mantot, to darīs “kalpi”.”⁷⁵

Reflektējot par piedošanu, V. Molčanovs iezīmē paralēles ar levītisko kalpošanu. “Kad tu nāc lūgšanā, padomā, vai nav kāds ap tevi apkārt, kam neesi piedēvis? Cik grūti kādreiz ir piedot un cik viegli nepiedot?”⁷⁶ Izteikumā pausts priekšnosacījums, kādā gadījumā ir cerība saņemt atbildi no Dieva. Šeit iespējams saskatīt paralēles ar piedošanas mācību K. Bārta “Dieva cilvēciskums” kontekstā: “Mūsu uzdevums ir šis:

69 Hanss Kings, *Katoļu baznīcas īsā vēsture*, tulk. Zinaida Kikuste (Rīga: Atēna, 2003), 138.

70 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

71 Ibid.

72 Dž. T. Millers, op. cit., 366.

73 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

74 Ibid.

75 Ibid.

76 Ibid.

tieši pamatojoties Dieva dievišķības atziņā, tieši tajā balstoties, gūt Viņa cilvēciskuma atziņu.”⁷⁷ V. Molčanovs tālāk reflektēja par šo: “Tas prasa no mums priesteru dabu. Priesteris nav soģis, tas nav pazudinātājs; viņš stāv starp Dievu un cilvēku un arvien saved kopā cilvēku un Dievu. Kad tas Kungs varēs mums dot to, ka mēs visiem piedodam kā tas Kungs, tad varēs mūsu lūgšanas paklausīt.”⁷⁸ Ekseģētiski analizējot V. Molčanova runu tekstus, jāatzīst Augustīna teiktais: “Tavā patiesībā es redzu skaidri, ka viņš rakstot ir domājis šo, bet viņa prātā taču es to neredzu.”⁷⁹

Ir vēstures liecības, ka mācītājs V. Molčanovs ir aicinājis cilvēkus izmantot privātas grēksūdzes iespēju, bet viņš pats nav pieņēmis gluži katru, kas to ir vēlējis. Parasti uzticami draudzes kalpotāji ir bijuši tie, kas paralēli mācītājam ir varējuši uzklaustīt šādas grēksūdzes. V. Molčanovs pats ir bijis kā garīgais tēvs, bet ne visu uztverē un ne visai draudzei, jo, kā teikts atmiņās, “bija arī cilvēki, kuriem viņš nepatika. Piemēram, mācītāja un bīskapa Pētera Egles sieva esot teikusi: “Ko tie cilvēki skrien pie to veci? Nu ko tad viņš runā? Tikai grēks un grēks!” Pats P. Egle regulāri bija gan lūgšanu stundās un pēc iespējas arī dievkalpojumos klāt un klausījās ar dziļu iesaisti ..”⁸⁰.

Ja ir grēks, tad ir jābūt ceļam, kā no šīs pašizolācijas un savdabīgajiem apstākļiem izkļūt. Jau iepriekš minētajā citātā “priesteris nav soģis, bet savedējs” tiek atklāta šī priesteru vispārējā priesterībā daudziem uzticētā kalpošana – pieņemt cilvēku grēksūdzes. Šī grēksūdzes praktizēšana nav ļoti izplatīta protestantismā un īpaši baptismā. Vēl jo mazāk tāda teoloģiska nostādne tiek pieņemta un praktizēta Vasarsvētku kustībā, bet tieši Kesvikas kustības viens no galvenajiem runātājiem Čarlzs Invuds⁸¹ ir izvirzījis trīs priekšnoteikumus, lai persona tiktu piepildīta ar Svēto Garu: 1. grēksūdze; 2. pilnīga nodošanās Dievam; 3. ticība.⁸² Līdz ar to ir pamats pieņemt, ka šī teoloģiskā nostādne arī pavadījusi V. Molčanova kalpošanu, kas savā būtībā ir tāda prakse, kas vairāk līdzinās pareizticīgo baznīcas teoloģijai. Par grēksūdzi kā emocionālu notikumu un ļoti nepieciešamu notikumu tiek minēts notikums no Jaunās Derības, kur Marija no Magdalas svaidīja Jēzus kājas ar asarām un galvu ar nardu eļļu.⁸³ “Marija ilgi gulēja pie

77 Karls Bārts, *Dieva cilvēciskums*; Vilfrīds Herle, sast. *Evanģēliskās teoloģijas teksti* (Rīga: Klints, 2012), 262.

78 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

79 Augustīns, op. cit., 471.

80 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

81 Angļu metodists, kas bija guvis popularitāti ne tikai Kesvikas konferencēs, bet arī apceļojot draudzes Eiropā, Ķīnā, Indijā un Āfrikā. K. Grikmans, Dr. Čarls Invuds, *Kristīgais Vēsnesis*, 12 (1928): 181.

82 Čarlzs Invuds, *Svētā Gara piepildīšana* (Rīga: Viņa Vārds Manī, 2005), 10.

83 Lk 7:36-50.

Jēzus kājām un apraudāja visu, kas nāca prātā, kā ir ar tevi?”⁸⁴ “Jūsmotājiem”⁸⁵ vairāk raksturīgas emocionālas izpausmes grēknožēlā, taču ekstātisma vietā iespējams arī pragmatisks pašpārbaudes process, uz ko norāda V. Molčanovs: “kad nāk dzīves sīkumi, tad izbeidzas grēku sūdzēšana un tāpēc izbeidzas arī grēku piedošana.”⁸⁶ Nav norāžu, ka V. Molčanovs būtu praktizējis emocionālus dievkalpojumus, kuru laikā būtu sākušās publiskas grēksūdzes. Tādas gan praktizējuši citi baptisti, piemēram, Novgorodas apkārtnē, kur ekstātiskam pārdzīvojumam, kas saukts par piepildīšanos ar Svēto Garu, sekojusi publiska grēksūdze.⁸⁷ Vairumā gadījumu ticīgie virzīti uz individuālām grēksūdzēm, bet grēksūdzes saņēmēji tiek savlaicīgi gatavoti būt šķīstiem un netiesājošiem. “Bet Pāvils saka, lai brāļi paceļ svētas rokas lūgšanā. [...] Lūgšana ir svēta [...] tā svētā stāvokļa mums bieži nav. Sāksim tīrīt savu māju no ienaida [...]”⁸⁸ Jau iepriekš minētajā ortodoksālo luterāņu kristīgajā dogmatikā šis aspekts tiek skaidrots tā: “Ar nāves grēkiem varētu identificēt tā dēvētos dominējošos (valdošos) grēkus [...] ja ticīgie pārtrauc cīnīties pret grēku un grēks atkal sāk valdīt pār viņiem, viņi ir zaudējuši žēlastību un ticību.”⁸⁹ Lutērs par grēku sūdzēšanu un atminēšanos raksta: “[...] tiek mācīts, ka pārkāpumi nav obligāti jāuzskaita un ka sirdsapziņai nav jāuzveļ visu grēku uzskaitīšanas nasta [...]”⁹⁰ Šis ir aspekts, kas tiek dažādi traktēts, jo teologu domas atšķiras, minot, ka vajag uzskaitīt katru grēku, mācot, ka vajag tikai visaptveroši sūdzēt grēkus. Pats V. Molčanovs šo traktē kā Dieva individuālu pieeju katram cilvēkam: “Kad tas Kungs sāks runāt par tavu sirdi, izlaidību, paviršību, mīlestības trūkumu, brutalitāti – tad nesaki nē. Dievs ar tevi runā par tevi, un tad uzklausi un nesūti Viņu pie citiem.”⁹¹ Līdz ar to vienam pēc viņa izpratnes pietiek ar vispārēju grēksūdzī, bet citam “var tikt uzrādīts” kas ļoti individuāls. Tāpēc arī nevienā no V. Molčanova vadītajām draudzēm nebija obligāti noteikts, ka visiem ir jāiet pie privātās grēksūdzes un tikai tad var saņemt Svēto Vakarēdienu, prakses atšķīrās.⁹²

V. Molčanova aicinājums neļaut ienaidam kavēt lūgšanas (šo ienaidu izravēt no “mājām”) liek domāt par neiecietību, kas pastāvēja vidē, kurā viņš darbojās. Piemēram, baptistu vēsturnieka Jāņa Rīsa grāmatā “Latvijas Baptistu draudžu izcelšanās un tālākā

84 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

85 Jūsmotāji – šādā vārdā ortodoksālie luterāņi sauca atmodas kustību sekotājus un piētistus.

86 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

87 K. Spricenieks, “Garīga atmoda Novgorodas guberņā”, *Jaunības Vēstnesis*, 9 (1921): 6.

88 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

89 Dž. T. Millers, op. cit., 256.

90 Mārtiņš Lutērs, op. cit., 40.

91 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

92 Ibid.

attīstība” ir minētas norādes uz neiecietību, ķildām un pat naida pilnām nesaskaņām Rīgas Āgenskalna draudzes pastāvēšanas sākumā: “ķildas ar kaimiņu draudzi Suvorova ielā pastāvīgi saasinājās, tās pārgāja uz visu sabiedrību un uz ilgu laiku ievilka Rīgas draudzes neslavā.”⁹³ V. Molčanovs šo problemātiku sasaista ar neuzklausītām lūgšanām. Kesvikas kustībai nozīmīgas bija atbildes uz lūgšanām, līdz ar to, ja nav uzklausītas lūgšanas, tad ir kāds iemesls, nereti naidis starp cilvēkiem. Par šo tēmu V. Molčanovs saka: “Vai tu proti būt tuvākais? Ir daudz mīļi brāļi un māšas, bet nav tuvākā, [...] varbūt vīrs un sieva, un tomēr nav tuvākais viens otram.”⁹⁴ Netipiska Latvijas baptisma un brāļu draudžu praksei ir šī netiesāšana un nenosodīšana. Kā jau iepriekš minēju, tas saistīts ar svētošanas kustību, kas caur dažādu Bībeles naratīvu interpretāciju definēja kā grēcīgu jebkuru darbību, kas neietilpa kustības “rāmī”. Saskaņā ar kustības eshatoloģisko ievirzi (Jēzus otrās nākšanas gaidām) grēks apdraud burtiski saprasto indivīda eshatoloģisko paņemšanu no šīs zemes pirms lielajām mokām. Tādēļ grēks tik ārkārtīgi tiek izcelts un ikviens tiek aicināts uz svēttapšanu. Baptismā tiek pausts uzskats, ka pie jaunpiedzimšanas un pēc ticīgo kristības-pagremdes Svētais Gars ienāk cilvēkā un paliek tajā, savukārt Kesvikas kustības teoloģija runā par Svētā Gara piepildījumu kā atsevišķu notikumu, kas ir jāpiedzīvo katram ticīgajam, lai īstajā laikā sasniegtu eshatoloģisko gataību. Līdz ar to paliek nedrošība un bailes, kas parādās gan sludinātajos teoloģiskajos uzskatos, gan kustības sekotājos, radot pastiprinātu vajadzību pēc pašpārbaudes. Atkāpjoties no pazemības, rodas pašatpestīšanas draudi, ka Dievam jāglābj cilvēks, pateicoties tam, ko viņš dara, un ne vairs žēlastības dēļ, kā tas parasti tiek skaidrots protestantismā.

Mācītājs V. Molčanovs savos garīgajos meklējumos ir arī sastapies ar krievu evaņģēlisko kristiešu mācītāju Ivanu Kargelu, kurš ir iebraucis no Pēterburgas un no kura ir ietekmējušies vairāki baptistu mācītāji. Spriežot pēc avotiem, I. Kargels savā teoloģiskajā domu izklāstā ir akcentējis pneimatoloģijas ētisko dimensiju. Saskaņā ar to Dieva Gars, darbodamies cilvēkā, pārmaina viņa personību, veidojot to saskaņā ar Bībelē atrodamiem ētiskajiem principiem: “Svētais Gars maina cilvēku tā, ka tas kļūst pretējs tam, kāds tas bija agrāk.”⁹⁵ Šādi uzskati ļoti iedarējās baptismā un “Zilā krusta” biedrībā, jo abas šīs grupas tiecās pēc kristiešu dzīvei tik ļoti nozīmīgās dzīves ētikas dimensijas prioritātes, kas tika pausta svēttapšanas doktrīnā. Līdzīgi kā Kesvikas kustība, arī I. Kargels⁹⁶ norobežojas no ekstātisma un jūsmošanas: “[...] pie visa tā nebūs

93 Jānis Rīss, *Latvijas Baptistu draudžu izcelšanās un viņu tālākā attīstība* (Rīga: Latviešu baptistu draudžu apgāds, 1913; atkārtots izdevums, Rīga: BPI, 2015), 227.

94 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

95 Ivan Kargel, “Besedi o Duhe Svjatom”, *Bratskij Vestnik* 2 (1945): 16.

96 Ivans Kargels ir “atjaunotnes” kustības pārstāvis cariskās Krievijas baptismā. Viņa ticības apliecība sarakstīta 1913. g. un tika pieņemta kā Vissavienības evaņģēliski-kristīgo baptistu

nekas fanātisks, nekas pārspīlēts vai aizraujošs; tas būs daudz vairāk kluss, mierīgs, apzinīgi svētlaimīgs stāvoklis.”⁹⁷ Tieši šo svētlaimības stāvokli caur saviem sprediķiem akcentē arī mācītājs V. Molčanovs, gan runājot par ikdienas dzīvi, gan skatot to eshatoloģiski: “Kad mēs neesam šeit zemes virsū tapuši tuvākam tuvākais, tad mēs nevarēsīm arī debesīs mīlēt. [...] Katrs taču dzīvo sev. Tā ir nelaime!”⁹⁸ Nelaime, izmisums pretēji svētlaimībai, kas izteikta caur dažādām praksēm un metaforām, gan paklausītās lūgšanas, gan jaunās dziesmas skaņas, kuras lieto V. Molčanovs, runā par šo svētlaimības statusu, kā arī pieminētais no atmiņu liecībām par viņa paša personīgo izteiksmi: “Viņš mēdza stāstīt, ka īpašs prieks viņam ir pēc dievkalpojuma steigties uz dzīvokli un “krist” Tā Kunga rokās [...]”⁹⁹ Ļoti spilgti V. Molčanovs apraksta svētlaimību, savijot kopā gan ciešanu pilno dzīvi, gan nākotnes un pat, iespējams, tagadnes svētlaimību: “Kā arī mēs gaidām uz to stundu, tad drīkstēsīm būt ar svinētāju draudzi Dieva priekšā. Bet, kad mēs Jāņa Atklāsmes grāmatā paskatāmies uz dažādām grupām pie Kristāla jūras, uz Ciānas kalna, uz lielo pulku baltās drēbēs, – tad lasām, ka par viņiem ir teikts, ka tie nākuši no lielām bēdām un mazgājuši un balinājuši savas drēbes Jēra asinīs. Ja arī mums ir jāiet pa smagiem apstākļiem, neaizmirsīsim, ka mums ir augsts aicinājums, jānes nastas, jānes krusts. Visas šīs gaišās nākotnes grupas ir nākušas no tumšiem apstākļiem, no smagām ciešanām, no karstām cīņām pret savu gribu. Kad mēs sākam dzīvot priekš debesīm, tas ir notikums.”¹⁰⁰

Cilvēkos nepatiku rada šajos teoloģiskajos uzskatos akcentētā sevis pakļaušana ciešanām nākamās svētlaimības dēļ. Nereti šādas nostādnes vēsturē ir saistījušās ar varas spēlēm, mantkārības izpaušmēm un cilvēku pazemojumiem. Attiecībā uz V. Molčanovu jāatzīst, ka aicinājums citiem ciest viņa darbībā savijās ar striktu attieksmi pret sevi. Tāpat laikā, kad tika atsavināta biedrības “Zilais krusts” sapulču telpa un Āgenskalna baptistu baznīca, V. Molčanovs gāja cauri ciešanām, par kurām viņš pats ir sprediķojis, lai gan citi mācītāji viņu kritizēja. Metaforā, ko lieto pats V. Molčanovs, viņš ir kā bērns un Dievs ir kā Tēvs, kas visu vienmēr zina vislabāk, taču bērnam ir jācenšas dzīvot tā, kā tas saskan ar Tēva noteikumiem. Uzsvērtā svētlaimība šādā attiecību gammā tiek

savienībā (VEKSB) 1944. g. apvienojušās denominācijas vienojoša. Viņa mācība dažādās Bībeles skolās unursos ietekmēja evaņģēlisko kristiešu un baptistu draudžu nākamās darbiniekus. Gregory Nichols, “Ivan Kargel and the Pietistic Community of Late Imperial Russia”, in *Eastern European Baptist History: New Perspectives*, ed. Sharyl Corrado, Toivo Pilli (Prague: International Baptist Seminary, 2007), 71–87.

97 I. Kargels, “Kādas attiecības tev, kā Jēzus māceklim ir pret Svēto Garu?”, *Jaunais Rīts* 30 (1917): 2–10.

98 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

99 Ibid.

100 Ibid.

aprakstīta šādi: “Pāvils piedzīvo, ka viņš ir aizrauts trešajās debesīs. Tavs Dievs arī zinās, kā tevi atspirdzināt, kad tev būs vajadzīga palīdzība.”¹⁰¹ Par šādu dzīvi un ticību citā kontekstā runā liberālā protestantisma teologs Ādolfs fon Harnaks,¹⁰² skaidrojot kristietības būtību: “Struktūrā – Dievs Tēvs, providence, “būt kā bērnam”, cilvēka dvēseles neizmērojamā vērtība – izpaužas viss evaņģēlijs. [...] Viss reliģiskais – ne tikai pašas reliģijas – mērīts ar subjektīvo pieredzi un eksaktām zināšanām, ir paradokss [...] citas reliģijas ir savijušās ar pasaulīgo tā, ka tās sevī ietver ar zemes dzīvi saistītus aspektus, resp., kāda noteikta laikmeta garīgām koncepcijām tiek izmantots laicīgs materiāls.”¹⁰³

Mācītājs V. Molčanovs ir iesaistījies sievietes kalpošanā, un šādu pārliecību viņš apstiprina savos teoloģiskajos domu pavedienos. Baptistu denominācijā arī šajā aspektā ir dažādi viedokļi, lai gan Latvijas baptistiem kopumā līdz mūsdienām ir saglabājusies nostāja pret sieviešu ordināciju un iesaisti pastorālajā kalpošanā. V. Molčanovs min vienu no kalpošanas piemēriem: “Es labprāt iegriežos pie Jēzus un Viņa mazā pulciņa. Šobrīd mūs saista Marija, Lācara māsa. Viņai ir priesterā dvēsele, viņa dara iekšējo darbu.”¹⁰⁴ Un vēl: “Priesterā uzdevums ir būt kā labam vidutājam starp tevi un tavu Dievu. Ne katrreiz tavs mācītājs ir priesteris tavai dvēselei. [...] Mātes un sievietes ir brīnišķīgas priesterienes [...]”¹⁰⁵ Šādā rakursā tiek izlīdzināta morāli ētiskā plaša starp sievietes un vīrieša pienākumiem draudzē un tiek izteikts, ka sieviete vai māte var būt vienlīdz laba vidutāja starp cilvēku un Dievu. Šis ir vēl viens baptistiem ļoti neraksturīgs aspekts – priesteriskā dimensija mācītāju kalpošanā. Vienlaicīgi šī dimensija tiek iekļauta vispārējā priesterībā. Sieviešu pastorālā kalpošana ir bijusi un vēl joprojām ir spriedzes jautājums dažādos laikos un ne tikai baptistu denominācijā. V. Molčanova iepriekš citētais apgalvojums, ka sieviete var būt labāka vidutāja starp cilvēku un Dievu nekā vīrietis, praksē īstenots daudzviet evaņģēlikālismā, pamatojot to ar sievietes jūtīgumu, kuram pateicoties tā spēj palīdzēt sakārtot citu cilvēku dzīves. Tas ir piemērs tam, ka pastorālā kalpošanā nebūt nav jāizvirza “pretstatu teoloģija”, kuras priekšplānā ir Jēzus kā vīrieša bioloģiskais dzimums. Evaņģēlikālisms, kas radies 18. gs. pirmajā pusē, nereti ir popularizējis sievietes līdztiesību kalpošanā, un šajā tradīcijā savu pārliecību pamatoja arī V. Molčanovs, lietojot eshatoloģisku teoloģiju par kalpošanas patiesās vērtības atklāšanu. Pat ja šīs dzīves laikā mēs vēlamies noniecināt sievieti kā draudžu kalpotāju, mūžība atklās mums patiesību: “mēs arī pie kalpošanas nezinām, cik

101 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

102 Karls Gustavs Ādolfs fon Harnaks (*Harnack*) bija baltvācu izcelsmes luterāņu teologs un ievērojams baznīcas vēsturnieks, daudzu publikāciju autors.

103 Ādolfs Harnaks, “Kristietības būtība” // *Evaņģēliskās teoloģijas teksti*, sast. Vilfrīds Herle (Rīga: Klints, 2012), 111.

104 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

105 Ibid.

mēs Jēzum kalpojam. Mēs esam locekļi pie galvas, mēs nekad to laikā neredzēsīm.”¹⁰⁶ Tādējādi tiek pausta apoloģija sievietei kalpošanā un norādīta arī attiecību sistēma, kas fokusējas uz ticīgo cilvēku pazemību. V. Molčanovs šo pazemību nereducē tikai uz sievieti, viņš to attiecina arī uz vīrieti, lai gan šajā kontekstā tas ļoti saistīts ar sievieti kalpošanā. Šīs idejas tika lietotas arī pret tiem ticīgajiem V. Molčanova laikā, kas nepieņēma sievieti kalpošanā: “[..] Viņš to aizstāvēja un teica kurnējošiem mācekļiem: “Laidiet viņu mierā [..]” Liels noslēpums atklājās caur šo kalpojumu. Šī dziļā dvēsele, kas no Dieva dziļumiem smēla, to pirmā varēja. Marijai tas izdevās tāpēc, ka viņa bija maza, maza savā Kungā.”¹⁰⁷ Ar šādu teoloģisku ievirzi nebija apmierināti daudzi mācītāja V. Molčanova laikabiedri, un arī mūsdienu teologi un draudžu apvienību vadītāji nevar vienoties par jautājumu, kas skar sievietes lomu baznīcā.

Eshatoloģiskā teoloģija, kas tiek izteikta V. Molčanova sprediķos, ir tieša un nepārprotama. Nav tā, ka katrā sprediķī būtu runa par eshatoloģijas tēmām, taču ļoti sistēmātiski šī tēma tiek skarta. Ir atsevišķi skaidrojumi par dažām Jēzus līdzībām, kuras skar šo nākotnes tēmu, tiek runāts par antikrista nākšanu un laiku, kad būs pēdējās mocības un kādas tās būs. Tāpat tiek aprobežs jautājums par to, kā sagatavoties pēdējiem laikiem vai kādai jābūt ticīgā attieksmei pret Dievu: “Gādā par to, lai līdz tam laikam tavš Dievs tev top par Tēvu!”¹⁰⁸ Ļoti tiek uzsvērts ticības aspekts un ticības nepieciešamība, lai ko arī šis ticības aspekts nozīmētu, taču pēc personas rīcības un uzvedības tiek spriests par šīs ticības kvalitāti un esamību: “Bet: taisnais no ticības dzīvos. Ko domāja trīs vīri, kad palika stāvēt starp cepli un pūli? Tie dzīvoja no ticības! Ko baidies Tu?”¹⁰⁹ Tiek skaidrots, ka antikrists un viņa kults ir kaut kas pilnīgi atsevišķs, netiek burtiski pausts, kā, it īpaši pagātnē, ir izteikts ortodoksālo luterāņu dogmatikā, ka antikrists ir Romas katoļu baznīca un pāvests.¹¹⁰ Tieši tāpēc, ka V. Molčanovs lielu uzmanību veltījis tam, lai novērstu ticīgo savstarpēju tiesāšanu, antikrista apzīmējums viņa darbos neattiecas uz Romas katoļiem un pāvestu, bet ir kāda autonoma substance ar varu un spēku. “Nākotnē būs antikrista kulta nesēji. To starpā būs mazais ganāmais pulciņš: kam nebūs zīme pie pieres un pie rokas, tas nevarēs ne pirkt, ne pārdot.”¹¹¹ Draudze un ticīgie tiek saukti par “mazo .. pulciņu”, kas liek vērtēt to ne tikai kā Kristus izteiktu epitetu, bet arī kā teoloģisko pārliecību, ka ne visi, kuri veic zināmas reliģiskas darbības vai rituālus, ir patiesi ticīgi. Kā galvenā atšķirība starp nomināli praktizējošu

106 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

107 Ibid.

108 Ibid.

109 Ibid.

110 Dž. T. Millers, op. cit., 78, 330, 405, 580, 599, 600.

111 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

un īsteno ticīgo ir Svētā Gara piepildījums: “Visi, kas esam Dieva bērni, esam svaidīti ar Svēto Garu. Svaidījums ir tas spēks, kas iet ar mums cauri laikam iekšā mūžībā.”¹¹² Bīstamība šādā teoloģiskā nostādnē ir tā, ka cilvēki ar izteiktāku nestabilitāti un tieksmi līdzināties citiem var tikt ierauti divkosīgā lielulībā. Otra bīstamība ir runāt par dažādiem apriori notikumiem nākotnē, kas cilvēkiem neļauj vairs dzīvot bez bailēm. Tomēr autors konstatē, ka nepastāv šis baiļu vai uzspiesto lietu aspekts, jo katram tiecīgajam tiek piedāvāta dievbijības pilna rīcība: “Lai gremdējam visu pagātni ar savām domām, jūtām, darbiem Jēzus Kristus asinīs. Un, kad visi grēki būs nogremdēti Jēzus Kristus asinīs, tad mums būs drošs prāts.”¹¹³ Protams, ka tas nav racionāls darbību sakārtojums nokļūšanai no punkta A uz punktu B, bet ikdienišķā dievkalpošanā šāds skaidrojums sniedz mierinājumu klausītājam, jo ir pateikts būtiskākais: “Tad tev būs uzspiests cits zīmogs.”¹¹⁴ Kas ir kā pretējs iepriekš minētajam zīmogam “666”. Visbeidzot, tiek izteikts mūžīgās svētlaimības aspekts, kas gan ietver šo jūsmošanas un celsmes aspektu, gan sniedz cerību: “Kā saule sūta starus pie mums viesoties, bet pati paliek debesīs, tā šī svētlaimība sūta starus no augšas, un mēs tos baudām.”¹¹⁵

Baptismā nav tradīcijas izcelt dažādas īpašas baznīcas svētku dienas. Četri galvenie svētki, kas parasti Latvijas baptismā akcentēti, ir Ziemassvētki, Lieldienas, Vasarsvētki un Mūžības svētdiena. Šis ir multikonfesionāls aspekts, jo ir mācītāji, kas pagātnē ir izcēlušī lielāku skaitu svinamo dienu vai, tieši pretēji, samazinājuši šo dienu skaitu un uzskatījuši tās par liekām. Kā jau minēts iepriekš, tik ļoti nemonolītā denominācijā kā baptisms ir sarežģīti runāt par vienotām tradīcijām. Mācītājs V. Molčanovs līdās jau minētajām svināmām dienām akcentēja Lielās lūdzamās dienas nozīmi.¹¹⁶ Baptisti neuzsver gavēni kā četrdesmit dienu ilgu atturēšanos. Tomēr V. Molčanovs ir akcentējis šo dienu un ar to saistīto liturģisko laiku, lai dievbijīgie attīrītu sevi no grēkiem: “Dažās vietās šo dienu, Lielo Lūdzamo dienu, sauc par grēksūdzes dienu.”¹¹⁷ Taču tas saistoši nozīmīgais ir tas, kas tiek akcentēts kā lielākais grēks, kas šajā dienā ir jānožēlo: “Mīlestības trūkums ir lielākais grēku parāds. Visu grēku saknes ir šis mīlestības trūkums. Vienīgi mīlestība ir tā, kas ievēd mūs Dieva klātnībā, Dieva tuvumā.”¹¹⁸ Tas ir neraksturīgi brāļu draudžu un baptisma sludinātajam, kur tiek primāri akcentēta morāla šķīstība un atturība. V. Molčanova uzsvērtā cilvēka pašizolācijas problēma: “Kur

112 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

113 Ibid.

114 Ibid.

115 Ibid.

116 Baznīcas gadā ciešanu jeb gavēņa laiks sākas četrdesmit dienas pirms Lieldienām, un to ievada Lielā lūdzamā diena. Citkārt šo dienu sauc par Pelnu trešdienu.

117 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

118 Ibid.

mīlestības nav, tur nav Dieva godības.”¹¹⁹ Ar dažādu izteiksmes līdzekļu palīdzību tiek norādīts uz *Imago Dei* katra dievbijīgā dzīvē. Ar to tiek saistīta grēku nožēlas diena, kad visa draudze vienojās šādā nožēlā un lūgšanās, lai dievlīdzība vairāk atklātos ticīgajos.

Pētījums atklāj, ka, neskatoties uz vērsanos pret ārīšķību un mantkārību, līdzīgi Mārtiņa Lutera minētajam “Svētās lūgšanas” skaidrojumā,¹²⁰ V. Molčanovs runā par Debesu valstību, kas sākas šeit un turpinās mūžībā: “Pirmās jaunās dziesmas skaņas te sākas [...] Neaizmirsti – šai dziesmai jātop šeit, dzīvojot Viņa svētumā, darot Viņa prātu.”¹²¹ Protams, atbilstoši Kesvikas kustības mācībai un teoloģiskajām nostādnēm šīs dziesmas iespējamība ir kā sekas grēknožēlai un šķīstībai. Tiek norādīts, ka šo debesu svētlaimi cilvēks var sasniegt šeit virs zemes un caur šo svētlaimi dievbijīgais ir spējīgs saprast pilnīgi pretējas pārliecības personu: “Miesīgs cilvēks garīgu nesaprātis. Bet garīgais saprātis arī miesīgo.”¹²² Šāda pati debesu valstības izteiksme ar metaforu par apsolīto zemi tiek lietota kādā laulību svētrunā: “Mērķis – Apsolītā zeme! Mūsu Apsolītā zeme ir tur augšā. Tas Kungs uzņemas vadīt cauri dzīvei līdz mūžībai! Lai jūs viens otram kalpojat priekš mūžības gataviem būt, un jūsu Dievs grib jūs svētīt laikā priekš mūžības.”¹²³ V. Molčanovs gan nav radikālis, kas uzskatīja, ka nav nepieciešama laulība vai jebkas cits virs zemes, jo viss ir tikai debesīs. Viņa nostādne ir – dievbijīgajam ir vajadzīgs mērķis, ko sāk īstenot šeit un pabeidz mūžībā. Lai šo ceļu varētu veikt, ir vajadzīgs ceļvedis, un tas ir: “Tad Dievs var iet ar jums, varam droši teikt – Dievs būs ar jums un svētīs bagātīgi.”¹²⁴

Secinājumi

Katra reliģiska kustība, arī baptisms Latvijā, ir kā atbilde uz noteiktiem sava laika sociālekonomiskiem, politiskiem, reliģiskiem un vēsturiskiem notikumiem. Ceļš līdz baptismam bija pakāpenisks un vairāku desmitu gadu garumā. Baptisma izcelšanās noritēja dažādu faktoru mijiedarbībā un personību ietekmē, tieši tāpat arī notika un notiek šī denominācijas evolūcija šobrīd. Sava vieta šīs denominācijas attīstībā bija mācītājam V. Molčanovam un viņa teoloģiskajām domām un idejām.

Pētot V. Molčanova teoloģiskos priekšstatus un darbības praktisko raksturojumu, ir jānorāda, ka viņa mērķis nav bijis reformēt kādas konfesijas vai denominācijas

119 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

120 Mārtiņš Luters, op. cit., 337.

121 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

122 Privātā arhīva materiāls, mašīnraksts.

123 23.12.1967. Zigrīdas & Jāņa Pallo laulību ceremonija. Nepublicēts materiāls.

124 Ibid.

“fasādi”¹²⁵ un saturu, veidojot jaunu kristietības formu vai denomināciju, bet gan aicināt uz garīgās dzīves meklējumu piepildījumu un garīgu izaugsmi, kura tiktu izteikta ikdienas dzīvē. V. Molčanova teoloģiskie priekšstati ir kristocentriski. Balstoties uz tiem, viņš aicināja pārvērtēt savas personīgās attiecības ar Dievu caur Jēzu Kristu, lūgšanu dzīvi, kā arī aicināja uz šķīstīšanos, svēttapšanu un piepildīšanos ar Svēto Garu. Šis V. Molčanova ticības un garīguma meklējumu virziens ir ļoti saskanīgs ar 19. gs. noslēguma un 20. gs. sākuma posmā notiekošajām atmodas kustībām baptismā, kuras savukārt ir reliģisko ideju migrācijas piemērs, – šīs kustības sākumā uzplauka Lielbritānijā un ASV un tad citviet pasaulē. To sludinātā vēsts bija ļoti vienkārša un tāpēc daudziem pieņemama, un šīs atmodas skāra dažādas teritorijas.¹²⁶ Šādu atmodas kustību rezultātā sākās baptisms Prūsijā (tagadējā Lietuvā) un no Mēmeles (tagadējās Klaipēdas) tas sasniedza arī Latviju.¹²⁷ V. Molčanovs, vēl nebūdam baptists, pauda šo kustību idejas, tāpēc vēlākajā laikā viņa kalpošana viegli iekļāvās Latvijas baptismā.

Pēc Otrā pasaules kara svētošanas kustības un atmodas kustību teoloģija turpināja ieņemt būtisku vietu Latvijas baptismā. Tā tika popularizēta ar tai uzticīgu draudžu darbinieku, pagrīdē izdotas literatūras un nelielu lūgšanu pulciņu starpniecību. Taču jāņem vērā, ka tieksme pēc svēttapšanas mācītāja V. Molčanova uzskatos vienlaikus saistīta ar striktu nostāju pret tādām radikālām izpausmēm kā “lakatiņu kustība”, kas ietekmēja Latvijas ticīgos, pateicoties sludinātājiem no Igaunijas.

Jāatzīst, ka V. Molčanovs, visticamāk, nebūtu pievienojies baptismam, ja nebūtu padomju varas politiskais spiediens likvidēt skaitliski nelielās denominācijas. Tomēr ticīgo kristība bija apzināts un nepiespiests solis V. Molčanova dzīvē, jo otrs scenārijs būtu bijis pievienošanās Latvijas Evaņģēliski luteriskajai baznīcai.

Latvijas baptistu veidošanās būtu noritējusi atšķirīgi, ja 19. gs. luterisms tolerētu piētistu, vēlāko baptistu, garīgos meklējumus, jo tad viņiem nebūtu jāveido jaunas denominācijas.¹²⁸ V. Molčanovs savos sprediķos ļoti izceļ mīlestības trūkumu kā galveno grēka iemeslu, kas rada nesaskaņas un tiesāšanu ticīgo starpā.

Jāsecina, ka mācītāja V. Molčanova ietekme uz Latvijas baptistu denomināciju ir liela, pateicoties jau agrāk Latvijā pazīstamajam Kesvikas kustības teoloģijas uzsvaram uz cilvēka svēttapšanu. Pētot padomju laika baptismu, nevar ignorēt šo striktu nostāju par morāles principiem un rigorisma kategorisku sludināšanu. Padomju ideoloģijas sistēmā reliģija tika atstāta tikai privātai dzīvei, tai minimāli bija ļauts izpausties

125 Lietots kā metaforisks apzīmējums konfesiju baznīcpolitikai.

126 Kenneth Roxburgh, “Revival Among Scottish Baptists in the Early Twentieth Century”, in *Baptists and Revivals*, ed. William L. Pitts Jr. (Macon: Mercer University Press, 2018), 253–265.

127 Lina Toth (Andronoviene), *Revival Among the Aliens: The Case of Lithuanian Baptists*, 304–312.

128 Jānis Rīss, op. cit., 49.

publiski, tāpēc likumsakarīgi, ka ticīgie koncentrējās uz morālo rigorismu kā slēgtas kopienas zīmi.

Lai vēl detalizētāk rekonstruētu V. Molčanova dzīvi un teoloģiju, tālāk pētījumi būtu saistāmi ar divu sējumu grāmatu "Kas uzvar, tas visu iemantos" (1973), arhīvu materiālu izpēti, Āgenskalna baptistu draudzes protokolu grāmatu un 20. gs. pirmās puses kristīgās periodikas analīzi. Mācītāja V. Molčanova teoloģiskie priekšstati, viņa sekotāju dievbijības izpratne mūsdienā baptistiem nav tikai ieskats vēsturē, bet izaicinājums un uzdevums rūpīgāk un atbildīgāk domāt par mainīgo un nemainīgo 21. gs. baptistu draudžu dzīvē, kas vēl jo tiešāk norāda uz dažādu reliģisko identitāšu pārklāšanos. Aspekti, kas skar reliģisko identitāšu pārklāšanos V. Molčanova dzīvē, ir redzami sprediķos. Tie aspekti, kas skar baptismam jūtīgos jautājumus par, piemēram, privāto grēksūdzi, vēl aizvien ir aktuāli pastorālā kalpošanā. Baptistiem sākotnēji neraksturīgās idejas par Svētā Gara piepildījumu, lūgšanu, glosolāliju un uzsvāru uz svēttapšanu savu sākumu rod brāļu draudžu un Kesvikas kustībā. Šī teoloģiskā ietekme pavada visu V. Molčanova kalpošanu un tiek praktizēta privāti.

SUMMARY

Pastor Vladimir Molchanov: Influence on Latvian Baptists in the 20th century

The research is a reflection of the impact of a single pastor on an entire denomination. Vladimir Molchanov is not a bishop or a leader of a church association, nevertheless, the influence of his views and religious beliefs is still relevant in today's Latvia. This research is dedicated to the trends in Baptist denomination in Latvia.

The main research of this work includes the course of Pastor V. Molchanov's life, the analysis of sermons and his religious identity, and its influence on Latvian Baptism. The work reflects the content of published, archival writings and periodicals, as well as unpublished materials. The quotations from the sermons included in this work reflect the theological idea of the Keswick movement. These aspects of the influence of the Keswick movement were revealed in the call for a holy life and a certain rigor regarding sin, the interpretation of biblical texts, submission to political pressure, and the desire to avoid conflict, the conviction and belief that through holy living and prayer it will be possible to duplicate the New Testament Pentecost and that it will be a true turning point of the entire life, and that faith will bring spiritual and political freedom.